

Kehitysvamman määrittely ja kehitysvammaisten henkilöiden oppiminen

Raija Pirttimaa

Kiitos Hirvosen Maijalle alkuosan dioista!

Määrittely

- "Kehitysvammaisuus on vammaisuutta. Sitä luonnehtivat huomattavat rajoituksen sekä älyllisissä toiminnoissa että adaptiivisessa käyttäytymisessä ilmeten käsitteellisissä, sosiaalisissa ja käytännöllisissä taidoissa. Tämä vammaisuus on saanut alkunsa ennen kuin henkilö on täyttänyt 18 vuotta" (AAMR 2002)

...jatkoa (verneri.fi)

- Älyllisten toimintojen käsitteellä viitataan yleiseen henkiseen suoriutuskykyyn. Siihen kuuluvat mm.
 - Päättelykyky
 - Ongelmien ratkaisemisen kyky
 - Asiayhteyksien ymmärtäminen ja kokemuksesta oppiminen
 - Oman toiminnan suunnittelu

....jatkoa (em. lähde)

- Adaptiiviset taidot/toiminnalliset kyvyt: sosiaaliset taidot ja arkipäivässä selviytymisen taidot
- Käsitteelliset taidot: puhuminen, ymmärtäminen, lukeminen, kirjoittaminen, rahan käyttäminen, ajanhallinta
- Sosiaaliset taidot: osaaminen ihmissuhteissa, "tilannetaju", suhteiden ylläpitäminen, turvallisuus jne
- Käytännölliset taidot: siisteys, asuminen, liikkuminen, työ, harrastukset

Syytausta (Kaski, M. 2002)

- Syy kyetään löytämään nykyisin noin 80% lapsista, joilla on vaikea kehitysvammaisuus (AO alle 50) ja noin 50% heistä, joilla on lievä kehitysvamma
- Syyluokat:
 1. Geneettiset eli perimämuutokset
 2. Tuntemattomista syistä johtuva aivoepämuodostuma
 3. Ulkoinen, raskauden aikainen kehityshäiriö
 4. Synnytykseen liittyvä vaurio
 5. Lapsuusaikainen syy (infektiot, tapaturmat...)
 6. Tuntemattomat syyt

Suurimmat syyt

- Ennen syntymää tapahtunut vaurio
- Tuntemattomat syyt
- Tavallisen geneettinen virhe on 21-trisomia eli Down syndrooma
- Suomessa ominaisia myös peittyvästi periytyvät taudit

Milloin epäillä kehitysvammaa(edelleen Kaski 2002)

- ❑ Kehitys viivästyy tai lapsi ei saavuta kehityksen virstanpylväitä
- ❑ Ulkonäkö tai muu rakennepoikkeavuus
- ❑ Erikoiset ilmeet, maneerit, käytös, ilmeiden puute, liika levottomuus tai rauhallisuus, kiinnostumattomuus toisista
- ❑ Poikkeava vireystila, lihasjänteys, aistitoiminnot
- ❑ Yleensä älyllinen kehitysvammaisuus selvitetään kahteen ikävuoteen mennessä

Määristä

- ❑ 30.000 henkilöä Suomessa
- ❑ Määristä ei enää kuitenkaan tarkkaa tietoa
- ❑ Kehitysvammaisuus ei enää ole yhtenäinen diagnoosi: vaikeimmin kehitysvammaiset henkilöt ovat usein puhumattomia ja monivammaisia, mutta "lievästi" kehitysvammaiseksi diagnosoitua ei erota muista ihmisistä
- ❑ Diagnoosina kehitysvammaa ei enää suositeta: se vähenee tilastoista ja häviää ja tilalle voi tulla esim: dysfasia, autismi, MBD, ADHD jne.

Tuen tarpeen arvioinnin ydinalueet (AAID 2007)

- ❑ Kehittyminen
- ❑ Opetus ja koulutus
- ❑ Kotona asuminen
- ❑ Yhteisön jäsenyys
- ❑ Työllistyminen
- ❑ Terveys ja turvallisuus
- ❑ Käyttäytyminen
- ❑ Sosiaaliset suhteet
- ❑ Asioiden hoitaminen ja edunvalvonta

Tuen tarve ja tiiviys

- ❑ Ajoittain
- ❑ Määräaikaaisesti
- ❑ Laajasti
- ❑ Kaiken kattavasti

Tuen tarpeen arvioinnissa huomioitavat ydinalueet (AAIDD 2007)

- ❑ Yksilön kehitys
- ❑ Opetus ja koulutus -----ks. seur.dia
- ❑ Kotona asuminen
- ❑ Yhteisön jäsenyys
- ❑ Työllistyminen
- ❑ Terveys ja turvallisuus
- ❑ Käyttäytyminen
- ❑ Sosiaaliset suhteet
- ❑ Asioiden hoitaminen ja edunvalvonta

Esimerkki ydinalueiden sisällöistä

- ❑ Opetus ja koulutus:
 - Osallistuminen opetukseen ja päätöksiin
 - Vuorovaikutus
 - Oppii ongelmanratkaisua
 - Oppii itsemääräämisoikeutta
 - Oppii toiminnallista lukutaitoa
 - Käyttää apuvälineitä (tekniikkaa) oppimisessa

Voiko älykkyyttä mitata

- Aiemmin painotettu psykometriaa eli mitattu kykyä ratkaista ongelmia
- Saatu tietoa älykkyydestä, älykkyyden osamääristä verrattuna yleiseen keskiarvoon
- ÄO
 - 50 – 70 lievä
 - 35 – 49 keskitasoinen, keskivaikea
 - 20 – 34 vaikea
 - Alle 20 syvä
 - NUD tarkemmin määrittelemätön

Andersson ja älykkyyden moduulimalli (2001, 1992, 1999)

- "kognitiivisen kyvyn arkkitehtuuri"
- Prosesointinopeus älykkyydessä muuttumaton. Biologisesti määrätty ominaisuus, siihen ei voi vaikuttaa. Kehityksellinen ulottuvuus moduleissa, jotka kehittyvät
- Erityiset oppimisvaikeudet: aiheutuvat yhden tai useamman moduulin yksittäisistä ongelmista (lukivaikeus)
- Laajat oppimisvaikeudet: syntyvät useiden moduulien ongelmista ja hitaasta prosessoinnista

Opetuksella voidaan vaikuttaa moduuleihin

- Oppilaan vahva alue kehittyy intensiivisten toistojen, motivoitumisen ja oikeiden menetelmien avulla. Lisäksi tarvitaan oppijaa kiinnostavaa materiaali, väittää Anderson.

Gunnar Kylen kirjoittaa ymmärrysvammasta

- C-taso:
 - Oivaltavaa oppimista
- B-taso:
 - Jäljittely
 - Toimimalla oppiminen, kokemuksesta oppiminen
- A-taso:
 - Habituaatio ja ehdollistaminen

Piaget ja Kylen

- Kylen kirjoittaa todellisuuden ymmärtämisestä ja jäsentämisestä
- Piaget'ltä hän otti luettelon osa-alueiksi
 - Tila
 - Aika
 - Paikka
 - Laatu
 - Määrä
 - Syy-seuraus suhteet
 - Kommunikaatio

Vikström, J. 1996:

"Erilaisuus on siis meille haaste. Välttömän ja spontaanin tunnereaktion jälkeen meidän on siten reagoitava erilaisuuteen myös reflektoidun järjen ja tahdon tasoilla. Tällainen tietoinen suhtautuminen siihen mikä on erilaista saattaa merkitä joko eriaisteista torjumista tai vastaavasti eriaisteista hyväksymistä. Tällainen hyväksyminen, tai sanoisinko suvaitseminen, voi olla hyvin passiivista. Ei oteta oikeastaan mitään kantaa erilaisuuteen. Sitä yksinkertaisesti väistetään. Tällöin se mitä kutsutaan suvaitsevaisuudeksi on lähinnä välinpitämättömyyttä, eräänlaista velttöä, laiskaa, ei mihinkään velvoittavaa "liberalismia", jonka takana saattaa olla suorastaan nihilistinen elämänsäsenne. Toinen kanta on yhtä hyvä kuin toinen, yhtä oikea, yhtä totuudenmukainen. Jokainen tulkoon autuaaksi omalla tavallaan."

...jatkoa

Erilaisuuden aktiivinen hyväksyminen ja suvaitseminen on sen sijaan paljon vaativampaa. Se edellyttää todellista kohtaamista, välenselvittelyä tämän sanan hyvin syvässä mielessä. Tällainen erilaisuuden kohtaaminen merkitsee sitä, että se mikä on erilaista, toinen ihminen tai toinen ihmisryhmä, päästetään lähelle koettelemaan omia käsityksiä, omaa tapaa ajatella ja tehdä asioita, omaa identiteettiä eräässä mielessä. Tällaisessa avoimessa ja aktiivisessa kohtaamisessa ei väisteta kysymyksiä siitä mikä on oikein, mikä on totuus, mikä on hyvää, mikä on kaunista. Jos ihmiset todetuista eroavaisuuksista huolimatta suvaitsevat ja hyväksyvät toinen toisensa, silloin on kyse suvaitsevaisuudesta, joka todella maksaa jotain. On siis kyse hyvin arvokkaasta ja kestävästä suvaitsevaisuudesta."